

Een innovatieve economie

In het belang van onze vrijheid

Voorstellen Team Nieuwe Economie voor het Europees verkiezingsprogramma¹

Een tekort aan grondstoffen en innovatie raakt aan onze (toekomstige) vrijheid. De COVID-crisis en Oekraïne-oorlog hebben duidelijk gemaakt dat onze vrijheid kwetsbaar is. Grote verstoringen in productieketens en torenhoge gasprijzen laten onze afhankelijkheid van andere landen zien. Er zijn al genoeg uitdagingen in ons eigen land op het gebied van milieu en klimaatverandering. Toch zullen we tegelijkertijd het hoofd moeten bieden aan externe bedreigingen. In een snel veranderende wereld zullen wij onze economie moeten blijven voorzien van grondstoffen, als voorwaarde voor onze vrijheid, welvaart en strategische soevereiniteit. Dat vraagt om een stevige langetermijnagenda, gericht duurzaam innovatiebeleid en meer strategische economische samenwerking binnen Europa.

Laat daarbij ons innovatieve kroonjuweel en geopolitieke troef ASML een inspiratie zijn. Met onze unieke kennis uit Veldhoven kunnen computerchips immers niet alleen kleiner, sneller, maar ook duurzamer worden geproduceerd, omdat deze voor dezelfde prestaties uiteindelijk minder kritische materialen en energie nodig hebben. Tevens spelen deze microchips een belangrijke rol in het slimmer en energiezuiniger gebruik van apparaten, vervoermiddelen en industriële productieprocessen.

Om in de 21ste eeuw mee te komen, blijkt deze hyper-efficiënte technologie van grote geopolitieke strategische waarde. Innovatie en het slimmer en efficiënter omgaan met energie en grondstoffen vermindert niet alleen onze geopolitieke afhankelijkheid, maar is een belangrijke maat voor de duurzaamheid van onze economie.² Laten wij daar dan ook op inzetten in zoveel mogelijk sectoren.

We verminderen onze afhankelijkheid van kritische materialen.

- ▶ Het wordt hoog tijd dat de EU voor het behoud van zeldzame aardmetalen en onze algehele onafhankelijkheid van kritische materialen nauwer gaat samenwerken. Zo moet het, ook zonder staatssteun, makkelijker worden voor onze bedrijven om zich te organiseren op een wereldmarkt, bijvoorbeeld middels een platform voor de collectieve inkoop van

¹ Deze aanbevelingen zijn tot stand gekomen met de inbreng van leden van het Thematisch Netwerk Liberaal Groen. Dit document bevat een opinie en heeft geen formele status binnen de VVD voor gebruik in beleid of bestuur. Het geeft houvast in onderlinge discussies en aanknopingspunten voor beleid in de toekomst. Publicatie 29 juni 2023 op <https://www.liberaal-groen.nl>.

² 'Why are critical minerals key to a greener future?' WEF, 2023, <https://www.weforum.org/agenda/2023/05/critical-minerals-technology-geopolitical-greener-future/>

grondstoffen.

- ▶ Waar nodig winnen we kritische materialen in Europa en leggen we strategische reserves aan. Liever dan al te strenge importbeperkingen voor grondstoffen buiten de EU, kijkt de VVD naar hoe we onze eigen productieketens binnen de EU kunnen versterken.³ Een EU-doelstelling om niet meer dan 65 procent van de jaarlijkse consumptie van kritische materialen afkomstig te laten zijn uit een enkel niet-EU land maakt dat concreet.

Binnen de EU zal Nederland zich moeten verhouden tot andere EU-landen waar nieuwe mijnbouwprojecten ter discussie staan.⁴

- ▶ Nederland is niet geschikt voor mijnbouw, maar wel een grote economie. Als liberalen gaan wij onze verantwoordelijkheid niet uit de weg. Met onze belangrijke rol in logistiek en productieketens met een hoge toegevoegde waarde, kunnen wij immers wel onze behoefte aan grondstoffen mitigeren. Dit begint bij het ontwerpen van producten die efficiënter omgaan met kritische materialen, het tegengaan van verspilling en het terugwinnen van materialen waar mogelijk. Dat is rechtvaardig naar buurlanden toe die voor ons nieuwe mijnen openen. En daar is iedereen bij gebaat, ook het milieu.

We sturen op slimmer materiaalgebruik binnen de productieketen.

- ▶ Om de gehele keten verantwoordelijkheid te laten nemen voor het gebruik van grondstoffen, dienen we anders te kijken naar eigendomsrecht. Te vaak verschuiven we de verantwoordelijkheid naar de consument om te recyclen. Die heeft echter weinig grip op keuzes in het productieproces. Een inzet op producentenverantwoordelijkheid is daarom niet alleen liberaal, maar ook effectief.
- ▶ Voorwaarde is wel dat producenten meer grip krijgen op hun materiaalstromen binnen een gelijk speelveld. Dit vraagt om meer transparantie in de productieketen tussen leveranciers en verwerkers, en kan met een materialenpaspoort.

Wanneer we kansen inzichtelijk maken en creatieve ondernemers de ruimte geven, komen met tijd en vertrouwen nieuwe en efficiëntere service-modellen tot stand die slimmer omgaan met kritische materialen en energie. Dit draagt ook bij aan het verminderen van onze CO₂-uitstoot.

- ▶ Om deze nieuwe economie te versnellen, hanteert de VVD het principe 'de vervuiler betaalt'. Dit betekent dat we samen met andere landen grondstofgebruik en de impact hiervan op het milieu belasten op basis van 'true pricing'. Daarmee stimuleren we aan het begin van de waardeketen niet extractie, maar juist efficiëntie; het gebruik van alternatieve materialen of het hergebruik van kritische materialen.

Dit kan gepaard gaan met een verlaging van de belasting op arbeid of andere fiscale hindernissen, zodat slimmer ontwerpen, onderhouden en recyclen ook daadwerkelijk loont.

³ Commissie en Parlement zijn in gesprek over de Critical Materials Act. Zie ALDE Party, 'Critical Raw Materials: Secure and sustainable supplies needed,' 23 mei 2023,

https://www.aldeparty.eu/critical_raw_materials_secure_and_sustainable_supplies_needed

⁴ János Allenbach-Ammann, 'Critical Raw Materials: EU ministers want to move fast but dilemmas abound,' *EurActiv*, 23 mei 2023, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/critical-raw-materials-eu-ministers-want-to-move-fast-but-dilemmas-abound/>

- ▶ Door eisen te stellen aan een minimale herkomst van gerecyclede materialen verminderen we onze afhankelijkheid van kritische materialen. Afval wordt voorkomen of een bron voor nieuwe materialen en producten. Dit vermindert de behoefte aan nieuwe mijnen of import uit derde landen.

Het blijft voor producenten uitdagend om hoogwaardige producten uit gerecyclede materialen te maken. Tevens zijn investeringen in vrijwel de gehele productieketen moeilijk uit te leggen wanneer er geen sprake is van een gelijk speelveld binnen en buiten de EU. En ook voor consumenten is de overstap van aankoop naar een service-model bij de gedachte van een platformeconomie niet vanzelfsprekend.

- ▶ Wanneer je iets koopt, weet je vaak beter waar je aan toe bent. Daarom moeten consumenten kunnen terugvallen op duidelijke afspraken over gebruiksrecht, kwaliteit en reparatie.
- ▶ Een succesvolle transitie vraagt om een betrouwbare en consistente overheid die dit faciliteert. Herziening van de Ecodesign-richtlijn is hiervoor de uitgelezen kans.

Duurzame langetermijnkeuzes voor de toekomst van onze industrie.

- ▶ De VVD maakt duidelijke keuzes voor onze grootschalige industrie, met name voor chemicaliën, staal en cementproductie, die gezamenlijk de grootste CO₂-uitstoters vertegenwoordigen. Deze sectoren zijn cruciaal voor onze onafhankelijkheid als EU, een goed functionerende economie en daaraan verwante waarestromen. Toch is het lastig om hier CO₂-reductie te bewerkstelligen, bijvoorbeeld vanwege de lange levensduur van installaties. Een langetermijnagenda moet een schonere toekomst voorstaan en gaat over meer dan alleen Nederland.
- ▶ Industriepolitiek kan daarmee ook gaan over innovatieagenda's waarin met prototypen tijdig wordt ingespeeld op de behoeften van de industrie.⁵ Uitgangspunt daarbij moet wel zijn dat productieketens zo veel mogelijk worden gesloten, waarbij regeneratieve – of volledig circulaire – ketens leidend zijn in keuzes voor innovatiebeleid.

Dit draagt niet alleen bij aan het verminderen van onze afhankelijkheden van kritische materialen, maar helpt ook bij het voorkomen van waterverspilling, laagwaardige restproducten, ongewenste CO₂-, NO_x- en fijnstofuitstoot, en impact op de leefomgeving.

Investeren in een hyperefficiënte economie houdt ons competitief.

De Amerikaanse Inflation Reduction Act vraagt om een Europees antwoord.⁶ Onze private en publieke financiering, wet- en regelgeving zal gericht moeten worden ingezet om onze industrie en economie blijvend toonaangevend te laten zijn.

⁵ Europese Commissie, *Horizon Europe strategic plan 2025-2027 analysis*, 2023, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b3baec75-fdd0-11ed-a05c-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-287596143>

⁶ Catharina Rinzema, 'Ingezonden opinie: Voorkom dat Europese bedrijven vertrekken door Inflation Reduction Act,' *EW*, 15 december 2022, <https://www.ewmagazine.nl/buitenland/opinie/2022/12/ingezonden-opinie-voorkom-dat-europese-bedrijven-vertrekken-door-inflation-reduction-act-915075/>

- ▶ De VVD zet in op slimmer gebruik van kritische materialen. Een sterke Nederlandse economie drijft op het creëren van toegevoegde waarde die wij alleen in stand kunnen houden door continu te innoveren.
- ▶ Nederland heeft volop kennis in huis en is gebaat bij Europese samenwerking die ambitie toont ten aanzien van innovatie. Zo hebben wij de beste industriële vormgevers en sterk verweven industrie-clusters, competitieve logistieke hubs en hoogwaardige kennis van ketenprocessen. We kunnen daarmee wereldwijd de toon blijven zetten.

Nederland heeft nog steeds de hoogste secundaire inzet van materialen in heel Europa, maar maakt te weinig voortgang op het gebied van hergebruik en we leunen te veel op andere landen.⁷ Dit gaat ten koste van onze concurrentiekracht en maakt ons afhankelijk.

- ▶ Met alleen ambitie en normering komen we er niet. Het wordt tijd om spelregels aan te passen, ons fiscaal stelsel anders in te richten en samen met andere Europese landen flink te investeren.⁸
- ▶ Te vaak steken andere landen ons de loef af, omdat we zelf te terughoudend zijn met investeringen in innovatie. De Nederlandse overheid kan niet alleen zelf optreden als 'launching customer', maar ook andere lidstaten aansporen om hun inkoopkracht meer te benutten voor innovatiedoelen. Dat kan ook gezamenlijk door als EU-landen vereend in te kopen.

Door slimmer om te gaan met grondstoffen waarborgen we de vrijheid en veiligheid van onszelf en toekomstige generaties. De VVD is optimistisch. We zien verdienkansen voor ondernemers en de industrie, en dragen zorg voor een schonere leefomgeving. Dit sluit aan op een strategische agenda voor een concurrerend Nederlands. Dit is hét moment om onze kroonjuwelen voor de toekomst 'hyperefficiënt' veilig te stellen.

⁷ CBS, 'Circulariteit Nederlandse economie nauwelijks toegenomen,' 26 januari 2023, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/04/circulariteit-nederlandse-economie-nauwelijks-toegenomen>

⁸ *Reflectie NPCE 2023-2030*, Planbureau voor de Leefomgeving, 30 maart 2023, <https://www.pbl.nl/publicaties/reflectie-nationaal-programma-circulaire-economie-2023-2030>